

NASIL DÜŞÜNÜRÜZ?

JOHN DEWEY

ÇEVİREN
HALİL KAYIKÇI

JOHN DEWEY

Burlington, ABD doğumlu (1859). Vermont Üniversitesi'nden mezun oldu (1879). Bir süre Oil City, Pensilvanya'da lise öğretmenliği yaptı (1879-81). Johns Hopkins Üniversitesi'nde yükseköğrenimini tamamladı (1884). Michigan (1884-88), Minnesota (1888-89) Chicago (1894) ve Columbia (1904) üniversitelerinde öğretim üyeliği yaptı. Japonya, Çin, Meksika, Türkiye ve Sovyet Rusya'da eğitim sistemleriyle ilgili çalışmalar yaptı ve dersler verdi (1919-1928). American Psychological Association (APA) ve American Philosophical Society başkanlığı görevlerini yürüttü (1889-1906). New York City'de öldü (1952). Başlıca eserleri: *The School and Society* (1899), *Ethics* (1908), *How We Think* (1910), *Demokrasi ve Eğitim* (1916), *Ortak İman* (1934), *Art as Experience* (1934), *Logic* (1938), *Deneyim ve Eğitim* (1938), *Experience and Nature* (1925).

HALİL KAYIKÇI

Ordu, Fatsa'da doğdu (1977). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi ve aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmetler Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaya devam etmektedir.

Başlıca eserleri: Mark Richard, *Semantik; Anlambilim Üzerine Temel Yazılar* (2015); Bertrand Russell, *Otobiyografi* (2019); Bertrand Russell, *Felsefi Gelişimim* (2020).

İÇİNDEKİLER

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ	11
BİRİNCİ KISIM	15
DÜŞÜNCEYİ EĞİTME SORUNU	
1	15
DÜŞÜNME NEDİR?	
2	29
REFLEKSİF DÜŞÜNME NEDEN EĞİTİMİN HEDEFLERİNDEN BİRİ OLMALIDIR?	
3	47
DÜŞÜNCE EĞİTİMİNDE DOĞAL KAYNAKLAR	
4	67
OKUL KOŞULLARI VE DÜŞÜNCE EĞİTİMİ	
İKİNCİ KISIM	81
MANTIKSAL DÜŞÜNCELER	
5	81
REFLEKSİF ETKİNLİK SÜRECİ VE ÜRÜNÜ: PSİKOLOJİK SÜREÇ VE MANTIKSAL BİÇİM	
6	101
ÇIKARIM VE SINAMA ÖRNEKLERİ	
7	112
REFLEKSİF DÜŞÜNMENİN ANALİZİ	
8	129
YARGIDA BULUNMANIN DÜŞÜNSEL ETKİNLİK İÇİNDEKİ YERİ	

9	142
ANLAMA: DÜŞÜNCELER VE ANLAMLAR	
10	159
ANLAMA: KAVRAM VE TANIM	
11	175
SİSTEMATİK YÖNTEM: VERİLERİN VE DELİLLERİN DENETLENMESİ	
12	189
SİSTEMATİK YÖNTEM: AKIL YÜRÜTMENİN VE KAVRAMLARIN DENETLENMESİ	
13	200
EMİRİK VE BİLİMSEL DÜŞÜNCE	
ÜÇÜNCÜ KISIM DÜŞÜNCE EĞİTİMİ	213
14	215
ETKİNLİK VE DÜŞÜNCE EĞİTİMİ	
15	228
SOMUTTAN SOYUTA	
16	238
DİL VE DÜŞÜNCE EĞİTİMİ	
17	256
ZİHİN EĞİTİMİNDE GÖZLEM VE BİLGİ	
18	270
EZBER VE DÜŞÜNCE EĞİTİMİ	
19	290
BAZI GENEL SONUÇLAR	
DİZİN	303

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ

Bir metin ‘gözden geçirilip düzeltildi’ demek, küçük sözel değişiklikler ya da kapsamlı bir yeniden yazma anlamına gelebilir. *Nasıl Düşünürüz?*’ün elinizdeki yeni baskısı, ikinci türden bir gözden geçirmedir. Alt başlığının işaret ettiği üzere o, *Nasıl Düşünürüz?*’ün ‘yeniden ifade edilişi’dir.

Öncelikle, ilk baskıda bulunan bazı malzemeler çıkarılmış olsa da hacim olarak önemli bir genişleme söz konusudur. Elinizdeki kitap ilk baskıdan yaklaşık dörtte bir oranında daha kapsamlıdır.

İkinci olarak, gözden geçirme, açıklamanın kesinlik ve açıklığının artırılması amacıyla yapılmıştır. Öğretmenler tarafından anlaşılması aşırı zor bulunan bütün düşüncelerin yeniden ifade edilmesine özel itina gösterilmiştir. Bu konuda yapılan değişiklikler hem daha yüksek kesinlikle anlaşılması için küçük değişiklikler kümesinin gerçekleştirildiği yerde uygun sözcük ve cümleler ile ifade etme sorunlarıyla hem de önemli düşüncelerin geliştirmesiyle ilgilidir. İkinci türden değişiklikler en çok İkinci Bölüm’de, kitabın teorik bölümünde, gerçekleştirilmiştir. Söz konusu bölümde refleksiyona dair mantıksal analizin tümü yeniden yazılmıştır ve açıklama açısından çok önemli oranda basitleştirildiğine inanılmaktadır. Aynı zamanda asıl çalışmaya kendi ayırt edici özgünlüğünü veren temel düşünceler sadece korunmakla kalmamış, onlar daha da zenginleştirilmiş ve geliştirilmiştir. Açıklık yararına daha çok aydınlatıcı malzeme eklenmiş ve bütün bölümlerin yerlerinin yeni bir düzenlemesi yapılmıştır.

BİRİNCİ KISIM DÜŞÜNCEYİ EĞİTME SORUNU

BİRİNCİ BÖLÜM DÜŞÜNME NEDİR?

1. *Düşüncenin Çeşitli Anlamları* 1.1. *Düşünmenin En İyi Yolu*

Nasıl ki hiç kimse bir başkasına nasıl nefes alması *gerektiğini* veya kanını nasıl pompalaması *gerektiğini* kesinkes söyleyemezse, nasıl düşünmesi *gerektiğini* de söyleyemez. Yine de insanların *düşünme* yollarından birçoğu anlatılabilir ve genel özellikleriyle betimlenebilir. Bu yollardan bazıları diğerlerinden daha üstündür ve onların neden üstün olduğu da ortaya konabilir. Düşünme yollarının hangileri olduğunu ve bu yolların neden daha iyi olduğunu bilen biri, düşünürken yürüdüğü güzergâhı gerektiğinde değiştirerek daha etkili düşünebileceği bir yola pekâlâ girebilir; böylece, başka mental işlemlerle yapamadığı şeyleri yapabilecek hâle gelebilir. Bu kitapta refleksif düşünmeyi, yani bir konu üzerinde ciddi ve kesintisiz biçimde kafa yorup onu zihinde evirip çevirmeyi, düşünmenin daha iyi bir yolu addediyoruz. Ancak asıl konumuz olan bu düşünme biçimine eğilmeden önce, kimileyin *düşünce* [*thought*] diye adlandırılan başka bazı mental süreçleri de burada kısaca ele alalım.

1.2. *'Bilinç Akışı'*

Uyanıkken daima ve uykudayken bazen aklımızdan 'bir şeyler geçer'. Uykudayken bu düşünce akışına 'rüya görme' deriz. Bunun yanı sıra bir de uyanıkken gündüz düşleri gördü-

DİZİN

- A
abartılı hisler 52
acıma 172
açık: ~ bilinçlilik eksikliği 244; ~ fi-
kirlilik: 42, 46, 51 70, 97, 297; ~lık
11, 43; ~ zihin 43
açıklık ve ayırt edici özellik 152
ad sözcükleri 253
afaki çıkarımlar 71
ağırlık ve uzunluk ölçüleri 160
ahlak: 71, 77, 78, 88, 116, 126; ~ di-
siplinini 77
ahlaki: ~ meseleler 43; ~ nitelikler 46,
172; ~ tutumlar 46, 78
aile 38, 41, 63, 166, 178, 222
akıl: ~a gelen nesne 23; ~a getirme
işlevi 37; ~a uygun yaşam 34; ~a
yatkinlik 281; ~a yatkin zihinsel
kurgular 18; ~ yürütme 73, 81, 82,
88, 117, 122, 123, 124, 156, 179,
190, 192, 193, 195, 196, 197, 254,
282, 293; ~ yürütme araçları 197;
~ yürütme yeteneği 179
akılcı düşünme 41
akıllı: ~ bellek 89; ~ eylem 29; ~ var-
lıklar 148
algı: ~ 152, 212, 282 ~ eğitimi 259
algılama 131, 204;
alışkanlık: 35, 65, 69, 71, 75, 92, 96,
99, 128, 135, 147, 182, 183, 185,
199, 216, 225, 281; ~ biçimleri 135;
~ların kökeni 36; ~ların yapısal tu-
haflıkları 36
amaç: ~ birliği 302; ~ düşüncesi 298;
~sız ezber 281
ana dil 244, 252
analitik: ~ 105, 137, 140, 255, 258,
264, 291; ~ eğitim yöntemleri 291;
~ gözlemler, 258; ~sorgulamalar 255
analiz: 132, 137, 138, 139, 141, 165,
167, 168, 175, 179, 181, 206, 207,
208, 244, 247, 249, 293; ~ etme
yöntemi 206
anatomi 224
anlam 30, 32, 33, 56, 58, 80, 88, 95,
134, 135, 137, 142, 143, 144, 147,
148, 149, 153, 154, 155, 156, 157,
159, 161, 162, 165, 167, 168, 169,
170, 171, 173, 174, 181, 189, 219,
229, 235, 239, 242, 245, 246, 249,
251, 254, 255, 265, 272, 283, 289,
292; ~ hazinesi 156; ~ın seçikliği
170; ~ın zenginleşmesi 33; ~lar di-
zisi 35, 156; ~ların sürekliliği 254
anlama: 34, 35, 39, 40, 45, 80, 95,
131, 137, 142, 143, 147, 149, 150,
152, 154, 156, 157, 158, 160, 161,
169, 170, 175, 217, 229, 239, 279,
290, 291; ~ becerisi 156; ~nın araç-
ları 194; ~ yeteneği 158; ~ yetileri
35, 40; ~ yeteneğinin kazanımı 157;
~ yetisinin eğitimi 35
araç sonuç ilişkisi 157, 220
araştırma: 13, 25, 66, 67, 83, 98,
138, 158, 168, 176, 226, 231, 262,
273, 275, 279, 300, 301; ~ aşkı 13,
67
ardışık düşünme 16
ardışıklık 60, 65, 67, 86, 95
Aristoteles 65
aritmetik 69, 73, 90, 91, 92, 191,
246, 288, 302
arzu 28, 35, 40, 42, 44, 60, 82, 84,
85, 93, 94, 97, 127, 157, 158, 212,
220, 225, 226, 247, 257, 272
astronomi 156, 191, 225
astronomik sistem 162
ateş 31, 279
atom 191, 229
Ay 87, 116, 168, 201, 214

B

Bacon 37, 38, 51
bağılantısız eylemler 227
bakma eylemi 25
baskın tutkular 40, 41
batıl inanç 37, 139
Batlamyus 33, 36
beceri: ~ biçimleri 299; ~ kazanımı 269
beden 49, 53, 59, 67, 75, 215, 217, 234
bedensel: ~ alıştırmaya 75; ~ durumlar 241
belirsizlik 26, 95, 184, 251, 301
belirtici yöntem 172
bellek 26, 42, 67, 76, 89, 98, 99, 112, 135, 186, 189, 194, 203, 249, 257; ~ denetleme yöntemi 175;
bencillik 286
beşeri ilişkiler 37
beylik sözler 245
biçimsel: ~ akıl yürütme 82; ~ dil bilgisi 73; ~ disiplin modası 67; ~ifade tarzlarını kullanma alışkanlığı 248; ~ mantık 82; ~ yöntem 137
bildik önermeler 245
bilgelik 76, 135
bilgi: ~ aracı 247; ~ arayışı 35; ~ biçimi 21; ~ birikimi 122; ~ biriktirme ideali 266; ~ dağarcığı 33; ~ edinimi 73, 164, 257, 272; ~ sermayesi 189; ~yi düzene sokma yeteneği 128; ~yi sergileme 58
bilim 32, 33, 36, 51, 62, 65, 74, 79, 80, 116, 122, 128, 150, 168, 171, 174, 185, 191, 201, 202, 205, 206, 225, 230, 231, 236, 261, 289; in gelişmesi 193; ~ insanı 150, 168, 205, 206, 230;
bilimsel: ~ açıklama 50; ~ bilgi 123, 202, 224; ~deney yapma yöntemi 209; ~ düşünce 37, 203; ~ düşünme 207, 208; ~ eğitim 105, 172; ~ gözlem 123, 202, 266; ~ kavramlar sistemi 174; ~ soruşturma tekniği 182; ~ yetki 209; ~ yöntem 178, 181, 183, 198, 204; ~ tarihi 36
bilinçdışı 69, 71, 244, 256, 286, 291, 292, 293; ~ eğitim 71
bilinçli: ~ biçimde kavrama 79; ~ dü-

şünme 247; ~ düşünsel düzenleme 258; ~ çaba 21, 92
bilinçsiz korkular 43
bilme hissi 245
birey: 46, 58, 105, 177, 226, 237, 249, 252, 263; ~in kişiliği 37; ~in mizacı ve alışkanlıkları 37, 38
bireysel: ~ davranış biçimleri 165; ~ deneyim 172; ~ düşünme yolu 98; ~ eylem 275; ~ farklılıklar 236; ~sel güçler 69; ~ nitelik ve alışkanlıklar 69; ~ tutum ve alışkanlıklar 77; ~ yetenekler 69; ~ zihinsel etkinlikler 69
bireysellik 93, 174
birikmiş fiziksel nesnelere 232
bitki bilimi 225
biyoloji 92
boş zaman yokluğu 58
botanik 137, 153, 168
buhar motoru 225

C

cebir: ~ 69, 80, 82, 191, 229
cebirsal simgeler 123
cehalet 245
cins adlar 161
coğrafya 69, 73, 76, 90, 195, 299, 302

Ç

çalışma: ~ arzusu 272; ~ yöntemleri 138
çevresel kaynaklar 38
çınarım 9, 33, 36, 37, 62, 98, 101, 104, 105, 106, 107, 108, 111, 114, 138, 143, 149, 183, 185, 191, 196, 203, 211, 266; ~ hataları 36
çocukluk: ~ deneyimleri 99; ~ çağı 48, 297; ~ dönemi 99

D

dışsal: ~ dayatmalar 193; ~ etkinlik 100, 198, 219
Darwin 58, 163, 185
davranış: ~ 78, 160, 165, 166; ~ sorunları 78
değer: ~in düşürülmesi 288; ~ düzlemi 57
demokratik yönetimler 281
deneme yanılma yöntemi 144
denetim gücü 33

- denetleme yöntemi 179, 183
 deneyci zihnin tutumu 212
 deneyim 28, 30, 35, 45, 46, 48, 49, 50, 53, 57, 72, 79, 103, 104, 111, 126, 134, 135, 137, 141, 161, 162, 164, 166, 167, 198, 199, 200, 201, 203, 209, 212, 224, 243, 249, 268, 269, 274, 280, 287; ~ aşaması 167; ~ beklentileri 166; ~in anlamları 171; ~in bütünlüğü 54; ~in nesnelere ve edimleri 80; edimsel ~ 53
 deney 181, 186, 206, 225, 292
 deneysel: ~ düşünme 207; ~ gözlemler 206; ~ yöntem 198, 203, 204, 206, 209
 dengeleme süreci 86
 denizcilik 225
 depolama yöntemi 242
 derin düşüncenin ürünü olan gözlem 180
 devindirici organlar 49
 devinim hızı 156
 dışa dönük eğilimler 49
 dış: ~ dünyanın tekdüzeliği 65; ~ gözetim 97
 dışsal: ~ eylem 96, 158; ~ eylem tarzları 96; ~ tekbiçimlilik 66
 dikkatlilik 100
 dikkatsizlik 92, 250
 dil 37, 73, 149, 154, 156, 157, 172, 207, 238, 239, 240, 241, 247, 248, 252, 254, 257, 270, 274; ~in ardılığı 254; ~in tarihi 252
 dilsel: ~ çalışmalar 246; ~ göstergeler 31, 240; ~ işaret sistemi 156; ~ kazanım 155; ~ sorgulama 51; ~ soruşturma etkinlikleri 51; ~ terim ya da ifade 38
 din 40, 79
 disiplin 35, 37, 62, 65, 67, 70, 73, 74, 92, 96, 97, 217, 288; ~ çalışmaları 73; ~ eğitimi 35; ~li mantıksal düşünme becerisi 101
 doğa 187, 191, 203, 260; ~ bilimleri 265; ~ çalışması 260; ~ kitabı 30; ~nın dili 30; ~nın yapısı 36; ~ olayları 37; ~ sevgisi 258; ~üstü kuvvetler 203;
 doğal: ~ amaçlar 248; ~ büyüme süreci 219; eğilim 47, 237; ~ gelişim 93; ~ deneyimler 94; ~ eğilim 47, 92, 98; ~ göstergeler 239; ~ güdüler 248; ~ istek ve arzular 93; ~lık 93, 97; ~ yaklaşım tarzı 58
 doğru: ~ düşünme 35; ~ düşünme alışkanlıkları 21, 62; ~ inançlar 36; ~ yanıt 77; ~ yargılarda bulunma ideali 76
 doğruluk iddiası 20
 dogmacılık 134
 dogmatik: ~ düşünme alışkanlığı 28; ~ kapalılık 267; ~ eğitim 78
 dogmatizm 52, 203, 296
 doğrudan: ~ algılanmayan şeyler 17; ~ eylem 118; ~ gözlem 172, 193, 256, 266, 267
 dokunma duygusu 258
 dolaşım bozukluğu 182
 durumun: ~ gerçekleri 112; ~ olguları 133
 duygu taşınması 88
 duygudaş ilgi 258
 duygulanımlar 52
 duygusal: ~ biçim 288; ~ bağlılık 20; ~ nitelikler 172 ~ tepkiler 289; ~ tutumlar 272; ~ uyum 27
 duyu: ~ algısı 259, 302; ~ etkinlik organı 49; ~ların tanıklığı 39; ~ların keskinliği; ~organı 32, 211
 duyum 53, 189, 233
 duyumsama 232
 düşünce: ~ akışı 15,16 ~ alışkanlığı 13, 47, 48, 63, 69, 256; ~ gücü 33; ~ malzemesi 65; ~nin akışı 27; ~nin ana sermayesi 244; ~nin doğası 78; ~nin ereği 27; ~nin işletilmesi 110; ~silsilesi 18; ~de süreklilik 66; ~ dizisi 18; ~ düzeni 67; ~ edimi 196; ~ gücü 100; ~li 28, 86, 87, 126, 130, 247; ~ tarihi 36; ~ tarzları 94; ~yi eğitime 78
 düşünme 15, 18, 19, 24, 58, 59, 81, 82, 85, 95, 98, 99, 109, 110, 113, 118, 129, 161, 201, 209, 230, 231, 236, 256, 288, 301; ~ye hazır oluş 46; ~yi düzene sokma yöntemi 138; ~yi eğitime becerisi 41; ~yi sınırlama gücü 41; ~yi yönlendirme gücü 41;

~ zinciri 51, 109, 291; etkili ~ 43; etkisiz ~ 111
düşümsel/zihinsel: ~ alışkanlıklar 48, 225; alışkanlıkların biçimlendirilmesi 48; ~ araştırma 85; ~bağlılık 20; ~ etkinlik 129; ~istem 272; ~kuvvet 44; ~ düzlem 51, 65; ~ eğitim 94; ~ etkinlik 50, 74, 105, 129, 198, 220, 288; ~ eylem 109; ~ gelişim 66; ~ kaynaklar 262; ~ kuvvet 60; ~leştirme 119, 164; ~ merak 71, 235, 296; ~ öğrenme 88; ~ terimler 231; ~ yaşam 242
dürtü 97, 101, 216
dürüstlük 172
düşleme 22
düşünen varlık 29, 30
düşünme: ~ alışkanlığı 28, 42, 46, 56, 57, 62, 68, 78, 79, 88, 90, 95, 96, 113, 212, 235, 236, 247; ~alıştırmaları 42; ~ becerisi 75, 79, 80, 91, 92, 101; ~ biçimi 15, 41, 63, 74; ~de süreklilik 100; ~ edimi 16, 21; ~ eğitimi 101; ~ gücü 33, 35, 61, 74, 75, 236; ~nin kaynağı 27; ~nin niteliği 58; ~nin olgunluk aşaması 94; ~ sanatı 95; ~ süreci 27, 87, 95, 111, 129; ~ tarzları 20, 21, 86; ~ye hazırlanış 46; ~yetisi 29, 67; ~yi bırakma 16; ~ yolları 15; ~ yöntemleri 42, 88
düzen 60, 61, 62, 66, 67, 86, 111, 162, 189, 218, 263, 284, 294
düzenleme yapma 236
düzenli: ~ düşünceler dizisi 21; ~ düşünebilme becerisi 61; ~ düşünme 61; ~düşünme alışkanlığı 61; ~ etkinlikler 69
düzensizlik 95

E

eğitim: ~ alışkanlığı 58; ~ amaçları 46; ~ araçları 101; ~ bilimi 66, 273; ~ ekolü 93; ~ gelenekleri 226; ~ idealleri 77, 236; ~in amacı 237; ~ kuramı 93, 97; ~ yöntemleri 140, 212, 259, 291, 292
eşya ticareti 47
edebiyat 91, 255, 288, 289, 293, 302

edilgen söz dağarcığı 249
edimsel düşünme: ~ 82, 83, 87, 89; ~süreci 87, 89
Edison 157
eğilim 38, 41, 48, 92
eğitici etkinlikler 63
eğitsel ölçme 123
eğlence 156, 224
Einstein 127
eleştirel tavır 28
Ella Flagg Young 14
Emerson 242
empirik: ~ akıl yürütme 202; ~ çıkarım 203; ~ çıkarımların devindirici ilkesi 202; ~ düşünce 202; ~ düşünme 208, 212 ; ~ gözlem 202; ~ yöntem 209
empirizm 203
enerji 48, 191, 192, 226, 233, 234, 295, 296
erişkin: ~ 62, 63, 64, 152, 220, 234; ~ yaşamın toplumsal sorumlulukları 64
estetik: ~ 88, 148, 192, 222, 258, 266, 298; ~ beğeni 88
eşdeğer anlam 192
eşya ticareti 47
etkileşim süreci 48
etkin: ~ gözlem 262; ~ söz dağarcığı 249;
etkinlik duyguları 226
evren 148
eylem 29, 62, 63, 96, 97, 107, 108, 113, 115, 117, 125, 136, 159, 165, 213, 215, 216, 235, 239, 249, 253, 275; ~ hattı 63; ~in verimliliği 62; ~ koşulları 115; ~ sözcükleri 253; ~ yoluyla sınama 108, 115, 125
ezberleme 270, 273, 275

F

felsefe 65
felsefi sorun 116
fenomen 108, 169, 191, 265
fikir: ~lerin çeşitliliği 60; ~verici sorugulama 281; ~ doğumu 286
fizik 80, 90, 92, 106 127, 174, 191, 226, 229, 265, 288; ; ~ bilimi 127
fiziksel: ~ şeyler 233, 246; ~ bilimler

- 123; ~ bütünler 140; ~ engeller 235;
~ keşif 51; ~ olaylar 31; ~ olgu 154;
~ parçalar 140; ~ şeylerin dünyası
217; ~ taşkınlık 217; ~ taşma 50; ~
ve toplumsal çevre 213
- fizyoloji 224
fizyolojik durum 29
Francis Bacon 37
Froebel 218
- G
- geçici istek ve arzular 221
geçmiş: ~ 28, 40, 48, 53, 54, 116,
128, 148, 200, 203, 205, 209, 212,
243; ~ deneyim 28, 48, 128; ~in
edimsel durumları 116
gelenek 19, 40, 46, 78, 204, 212,
232, 246
gelişme dönemi 64
genel: ~ düşünme alışkanlığı 42, 79;
~ düşünsel işlem 196; ~ fikir 167; ~
ilkeler 195; ~ toplum şartları 38; ~
zihinsel tutum 74
genelleme 41, 95, 194, 197, 283
geometri 55, 59, 123, 137, 201, 224,
232, 252, 302
geometrik: ~ anlamlar 229; ~ tanıtlama
88; ~ ilişkiler 146
gerçek: ~ çıkarım işlemi 138; ~ dünya
20; ~ ilişkiler 24, 56; ~ merak 44
görenek 46, 78
görsel temsil: ~ 154; ~ temsil sanatı
154;
görülen nesne 23
görünür fenomen 180
gösterge 30, 37, 217, 239, 240, 241,
242, 243, 246, 247, 301
gösterici yöntem 172
gösterim 23
gözden geçirme becerisi 278
gözlemler silsilesi 51
Gradgrind 56, 302
güç duygusu 68
güdü 138, 264
güdülenme eksikliği 63
gündelik: ~ deneyim 40, 80; ~ deneyim
sınırları 104; ~ dil 183; ~ hayat
104; ~ hayatın sıradanlığı 61; ~ iş-
ler 249; ~ yaşam 74
gündüz düşleri 15
günlük: ~ hayat 74, 105; ~ konuşma
dili 275; ~ kullanım 253; ~ yaşam
146, 178
- H
- hakikat 24, 39, 231, 288
hakiki: ~ düşünme 101, 110, 111; ~
özgürlük 100
halkça kullanım 248
hareket ilkesi 96, 263
hata yapma eğilimi 208
hayalî bileşimler 172
hayalperestlik 218
hayret 24, 27, 65, 142, 286
hipotez 103, 117, 120, 121, 123,
124, 143, 179, 199, 206
hissetme 49, 53
hissiyat 289
- İ
- iç dünya: ~ 4; ~nın sıradanlığı 65
içgörü 133, 287, 302
içgüdü: ~ 35; ~sel eğilimler 213
içlem 170, 171, 265
içsel sıradanlık 65
içtenlik 43, 44, 46, 70, 170, 268
ideal davranış 78
idrak 150, 151, 152
ilerleme: ~ 58, 69, 138, 141, 203,
205, 210, 234, 278, 291; ~ fikri 209
ilgi dağınıklığı 43
ilim 76
ilişkilenme 174
ilkel durum 104
ilkeler 39
imge 26, 35, 239, 295, 144: ~ akışı
18; ~ gözlemi 144
imgelem 13, 67, 98, 108, 111, 114,
168, 172, 222, 223, 224, 257, 265,
276, 289, 301, 302
inanç 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26,
28, 36, 37, 38, 40, 41, 45, 64, 84,
100, 106, 107, 139, 162, 201, 203,
204, 233, 297; hatalı ~ 38
inançsızlık 100
inanma 22, 100, 124
insan 24, 100, 205, 206, 212, 230,
275; ~ bilgisi 203; ~ bilgisinin ilerle-

me tarihi 203; ~ doğası 37, 70, 73; ~
eğitimi 75; ~i eğitim düşüncesi 237;
~lar sınıfı 204; ~lık tarihi 198; ~ sı-
nıfları 38; ~ tipi 39
isteksizlik 92, 226
işçi gücü 224
iyi düşünme: ~ 41, 57, 87, 300; ~ be-
cerisi 41; ~ biçimleri 41
izlenim 48, 57, 136, 152, 206

J

James 151
jeoloji 163, 191
jestler 216, 239, 240
Jevons 186, 187, 252, 261

K

kaba nesnelere 239
kabile putları 37
kafada evirip çevirme yeteneği 100
kanıt 19, 21, 23, 24, 36, 84, 133,
149, 168, 177, 178, 180, 184, 185,
189, 208; ~sal gösterge 180
kanıtlama: ~ 107; ~ becerisi 68
kaplam 168, 170, 171, 265
kaptan 134
karakter nitelikleri 70
kararlılık 160
karşılaştırma: ~ 86, 113, 183, 184
~ işlemi 183; ~süreci 86
karşıtlık 46, 75, 110, 184, 224, 288,
295

kavram 80, 135, 136, 140, 159, 162,
163, 164, 167, 174, 189, 190, 191,
192, 194, 229; ~lar dizisi 191; ~lar
hazinesi 135; ~ sınıfları; ~ dağarcığı
164, 218

kavrama 67, 71, 79, 89, 98, 139,
169, 175, 201, 214, 286

kavramsallaştırma 164

kendiliğinden tanıma 262

kendini: ~ gerçekleştirme 257; ~
gerçekleştirme arzusu 257; ~ ifade
etme 93; ~ sınırlama 255

keşif 83, 132, 157, 179, 215, 220,
262, 265, 277; ~te bulunma 236

keyfi: ~ dilsel göstergeler 240; ~ sınır-
lamalar 297

kişiliğin ahlaki nitelikleri 46
kibir belirtisi 43
kimya 153, 168, 174, 191, 225, 226,
229

kişilik 63, 70, 71, 289

kişisel: ~ bilişsel edimler 19; ~ çıkar
52, 299; ~ karar verme becerisi 41;
~ mizaç 42; ~ refleksiyon 225; ~ tu-
tumlar 46; ~ yöntem 70; ~ zihinsel
gelişim 91

Kolomb 20, 21, 83

konu kümeleri 73

konusma yeteneği 215

Kopernik 33

kopukluk 45

korkular 43

kozmoji 36

köpekçiller 190

kötü: ~ alışkanlıklar 69; ~ düşünme
28; ~ şans getirme olasılığı 36

kullanım amaçları 102

kuluçka süreci 294

kurmaca şahıslar 55

kuşku 21, 24, 27, 28, 85, 111, 118,
131, 143, 204, 248, 266

kutsal imgeler 34

kuvvet 207

kuyruklu yıldız 162

küçümseme 231

kültür tarihi 224

kütleçekim kavramı 168

L

Langley ve Wright kardeşler 157

Lewis 83

lider 284, 287

Locke 34, 35, 38, 39, 41, 248

Logos 238

M

mağara putları 37

mantık: ~ın biçimleri 82; ~ çalışma-
ları 74

mantıksal: ~ anlam 146; bağımlılık
192; biçim 83, 84 85; ~ düşünme

alışkanlıkları 90; ~düşünme ilkele-
rinin bilgisi 46; ~ ilişki 243; ~ işlemler
46; ~ kalıplar 93; ~ kavramlar

136; ~ kullanım 76; ~ terimler 267;
 ~ tutum ve alışkanlık 139; ~ yöntem
 85, 91, 92
 manyetizma bilimi 187
 matematik 123, 178, 191, 246; ~ he-
 saplamalar 178
 mekanik: ~ alışkanlıklar 65; ~ arazi-
 leri ölçme yöntemleri 224; ~ aygıt
 91; ~ beceriklilik 158; ~ bellek 89;
 ~ eğitim yönetimi 66
 memeliler 190
 merak 44, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 65,
 67, 69, 71, 75, 93, 98, 101, 109,
 115, 134, 143, 227, 235, 237, 267,
 269, 277, 296
 meraklılık 278
 meslek yaşamı 52
 Mill 33, 34, 133
 mitler 203
 moda 38, 250
 modern: ~ bilim 37; ~ sanayi 225
 motor: ~ etkinlikler 302; ~ etkinlik
 organı 49
 mutlak: ~ ayırım sorunu 232; ~ değer-
 lendirme ölçütü 58
 müstakbel deneyim 127
 müzik 73, 90, 266, 288, 293

N
 nedensellik 173, 252
 nefret 71, 172, 296
 nesnel koşullar 79
 nesne: ~nin üretim tarzı 173; ~ öbeği
 171; ~ye ilişkin deneyim 165
 Newton 168, 169
 nicelik: ~ kavramlarının kullanımı
 191; ~ ve ölçü kavramları 191
 nitelikli düşünme 44
 niyet 82

O
 okul: ~13, 89 ; ~ becerileri 73; ~ de-
 neyimi 80; ~ dışı deneyimler 269;
 ~ eğitimi 80; ~ içi etkinlikler 55; ~
 sistemi 271
 okuma yazma becerisi 75
 olanaklar sermayesi 47
 olanaklı deneyimleri 258

olgu: ~ durumu 18; ~ların bir arada-
 lığı 201; ~ların çokluğu 177; ~ların
 ilişkilendirilmesi 144; ~ların katı
 sabitliği 186; ~ları yorumlama 176
 olgunlaşmamış zihinler 64
 olumlu düşünce alışkanlığı 28
 oluşum koşulları 173
 onaylama unsuru 22
 onaylamama unsuru 22
 organik merak 52
 ortak öğeler 79, 80
 otomatik beceriler 77
 otorite 19, 40, 136, 172, 204; ~ bi-
 çimi 19
 oyun 64, 93, 217, 218, 219, 221,
 222, 224, 259, 262, 264, 294, 295,
 296, 297
 oyunculuk 218

Ö
 öğretim 47, 194, 238, 273
 ödevlerin zorunluluğu 92
 öğrenme 48, 138, 266; ~ yöntemi 92,
 275
 öğretme işi 298
 öngörü 114, 127, 209
 önyargı 19, 28, 42, 46, 182, 183; ~
 nın yokluğu 296
 özel: ~ anlamların durumu 241; ~
 bilgi yöntemleri 31; ~ bilimsel bil-
 giler 225; ~ düşünme süreci 111; ~
 kullanım ve işlev 154; ~ mantıksal
 işlemler 46; ~ yetiler 78
 özenli düşünme alışkanlığı 179
 özgür deneyim 226
 özgürlük 93, 96, 97, 98, 100, 284
 özsaygı 250

P
 pazar yeri putları 37
 pedagoji 91
 plan yapma 236
 Platon 218
 pompalama olgusu 207
 pratik: ~ bağlılık 20; ~ duyu 231; ~
 etkinlik 63, 88; ~ gereklilikler 231;
 ~ ilgiler 230; ~ işler 56; ~ sezgiler
 72; ~ yaşam 230, 232

Profesör James 208
proje 158, 226, 227
psikoloji 201, 268, 273
psikolojik: ~ düşünme 89; ~ metinler
146; ~ süreç 83, 96
Ptolemaçi güneş sistemi 36
putlar 37

R

rasyonel ilişkiler 50
referans standardı 161
refleksif: ~ düşünme etkinliği 88; ~
soruşturma 267; ~ çalışma alışkan-
lığı 124; ~ düşünce 21, 22, 28, 33;
~ düşüncenin işlevi 111; ~ düşünme
15, 16, 17, 18, 19, 24, 25, 47, 59,
68, 75, 87, 88, 101, 127, 145, 293;
~ düşünmenin doğası 101; ~ edim-
ler 62; ~ etkinlik 88, 114, 117, 119,
175, 293; ~ tutum 80
refleksiyon ~ 11, 16, 23, 24, 26, 27,
66, 78, 97, 99, 117, 204, 225, 282,
292; ~ alışkanlıkları 66; ~ önce-
si 117; ~ sonrası 117; ~ süreci 27,
268;
renk fenomeni 191
resim çizme 73, 74
resimler dizisi 18
ruh durumu 82
ruhsal yapı 147
rutin 226, 258, 288, 292
rüya(lar) 15, 37

S

sabit anlamlar 161
sabitlik 152
safdil tavırlar 74
sağduyu: ~ 67, 231; ~ yargıları 67
sağın kavramlar 249; ~ terimler 251
sağlık sorunları 55
sahte: ~ dikkat 286; ~ düşünme 238
samimiyet 44
sanat: ~ 66, 193, 226, 273, 276, 289,
298 ~ eseri 66;
sanatçı tutumu 298
saygı 39
saygınlık ölçütleri 58
sentetik yöntem 140

sentez 137, 140, 167, 168, 169, 207,
208
sermaye 47, 229, 251, 252
seyreklik 186
sezgisel 134
Shakespeare 30
sınai icatlar 225
sınama: ~ alışkanlıkları 67; ~ ihtiyacı
278
sınıflama 95, 170, 173, 244,
sınıflandırılmış fenomenler 191
sıradan düşünme 211
Sidgwick 163
simge 79, 232, 239, 240, 245, 247
simgeleştirilen şeylerin doğası 246
simgesel örnekler 223
sistem 65, 92, 156, 162, 169, 190
siyasal iktisat 229
siyaset 79
Sokrates 81, 82, 84
somut: ~ deneyimler 197; ~ düşün-
me 236, 251; ~ gereksinimler 74;
~ gözlemler alanı 193; ~tan soyuta
ilerleme 234
somutluk 13, 167
sonuç: ~ ideali 77; ~larla yüzleşme so-
rumluluğu 46
sorgulama 21, 50, 51, 78, 85, 276,
281
sorgulayıcı: ~ etkinlikler 68; ~ ruh 52;
~ tutumlar 42; ~ tutumun eksikliği
52
sorumluluk 44, 45, 70, 71, 125, 170,
281
sorun: ~ duygusu 121; ~ hissi 58
soru soruma sanatı 276
soruşturma hâli 85; ~ yöntemi 144
sosyal hizmet eğitimi 225
sosyoloji 201
soyutlama 139, 196, 211, 230, 235,
244
soyut: ~ terimler 90; ~ zihinsel beceri
236
sözel: ~ gösterge 241; ~çağrışım ilişki-
leri 68; ~ formüller 164
sözlü: ~ bağlantılar 57; ~ ya da yazılı
dil 274
spor 55, 193

- standartlaşmış anlamlar 159
 Stout 246
 süreklilik 66, 100, 160, 200, 201, 203, 221
- Ş
 şimdi: ~ki deneyim 54; ~nin edimsel durumları 116
- T
 tahmin 36, 99, 133, 196, 201, 208, 277
 taklit: ~ 70, 75, 216, 223; ~ etme 70
 tamalgı ilkesi 268
 tamalgısal temeller 268
 tanıklık 24
 tanımama hissi 257
 tanımlama 92, 130, 170, 171, 173, 197, 244, 255, 278
 tanımlar 95, 149, 156, 172, 173, 194
 tanımlanmış teoremler 123
 tarih 55, 69, 73, 91, 92, 195, 255, 289, 302
 tarihsel: ~ değişim 252; ~ veya zamandizinsel bakış 83
 tasarı 28, 68, 115
 tasarlama 138, 220
 tekbiçimlilik 74, 203
 tekdüze alışkanlık 62
 tekdüzelik 65, 92, 96, 212, 225, 232, 258; ~in hâkimiyeti 212
 teknik: ~ beceri 46, 224, 299; ~ beceri edinme çabası 261; ~ bilgi 286; ~ teoriler 250, 253; yetenek 247
 tekrarlama 196, 270
 temas kurma koşulları 57
 tembellik 82, 92, 246
 temel alışkanlıklar 69
 temsil 223
 teori 28, 36, 124, 143, 206, 221
 teorik refleksiyon 260
 tepkinin yavaşlığı 57
 tepki verme 55, 60, 69, 70; ~ becerisi 69; ~ hızı 55; ~ süreleri 60
 terbiye 71
 tesadüfi deneyimler 145
 teslimiyet 204
 tıp 225, 231
 ticaret 79
 ticari mal 59
 tikel: ~ olgu 196, 197, 208; ~leri belirleme ilkesi 171
 titreşim oranı 191
 tiyatro putları 37
 topluluğun inançları 41
 toplum: 35, 38, 63, 161, 252; ~ koşulları 35
 toplumsal: ~ akımlar 63; ~ aşama 51; ~ değerler 80; ~ değerler ve nitelikler 80; ~ eğilimler 41; ~ etkiler 41; ~ gelenekler 210; ~ ilişki 230; ~koşullar 101; ~ otoriteler 78; ~ sorumluluklar 64; ~ uyarıcılar 50; ~ ve pratik kullanım 248; ~ zorunluluk 161
 toplumun temel şartları 35
 toy zihin 95
 tutarlılık 61, 108, 152, 171; ~in düşüncede sınılanması 108
 tutku 38, 40, 44, 106, 134, 285
 tündengimsel: ~ düşünce 197; ~ süreç 193
 tümevarım 183
- U
 uslamlama 184
 usallık 21
 ussal özen 282
 uygar insan 31
 uygar kültür: ~ 31; ~ün özü 31
 uygulama yeteneği 73
 uygun eylem hatları 63
 uyum 27, 73, 92, 152, 174, 198, 213, 215, 218, 243, 300; ~ sağlama alışkanlıkları 243; ~ sağlamanın ölçütü 73
 uyumlu hareket etme arzusu 41
- Ü
 üretim 173, 174
 üsengeçlik 28
- V
 vahşi insan 30
 vargı 27
 varlık 48, 169, 235, 242
 varoluş 159

varsayım 114, 115, 117, 120, 122,
125, 136, 139, 143, 292
vatandaş 63, 204
vekil işaretler 246
verimli düşünme 291
verimlilik 60
veri: ~ yığını 36; ~ yorumlama yön-
temi 144

W
Wordsworth 48

Y
yaşam 35, 76, 224, 244; ~ bilimlere
265
yandaşlık 42
yanılma 35, 144, 169, 217; ~ tehlikesi
169
yanıt bulma ilgisi 51
yanlış: ~ inançlar 202; ~ soyutlama
196; ~ anlama 169; ~ inanç 36, 38,
202; ~ kavrama 169
yapay aletler 31
yapısal yöntem 137
yararlılık 222
yaratıcılık 158, 220
yaratıcı tasarımlar 289
yargı 129, 130, 131, 132, 134, 135,
136, 140, 142, 143, 146, 149, 271;
~ gücü 62
yargılama 175; ~ ilkeleri 136; ~işlemi
131
yasa 18, 50, 132, 200, 230, 252
yaşantı 83
yatkınlık 42
yeni deneyim 166, 212
yeni: ~ fikirler 42, 44; ~ keşifler 161;
~ olgular 52, 116; ~ temas olanak-
ları 43
yerleşik: ~ düzen 204; ~ gelenekler
36; ~ kurallar 39
yeryüzünün tarihi 33
yetenek 60
yeterlik 179, 214, 217, 286; ~ dene-
yimi 117

yeti 34, 49, 58, 71, 78
yetişmiş zihnin 95
yorum 231
yorumlama tarzı 136
yönlendirici 97, 180, 181, 284
yöntem 10, 12, 21, 37, 58, 62, 63,
67, 68, 69, 75, 85, 90, 91, 93, 97,
98, 108, 133, 137, 138, 139, 157,
172, 175, 176, 178, 179, 181, 184,
186, 189, 197, 201, 202, 204, 205,
206, 209, 233, 236, 259, 261, 262,
281, 298
yöntemli düşünme 254
yumuşak başlılık 204
yüksek: ~ eğitim 75; ~ matematik 191
yüzeysel: ~ düşünme 57; ~ yargı 58

Z
zaman: ~ın kültürü 106; ~ bakış 83
~ ruhu 38; ~ kaybı 20, 259
zanaatlar 226
zayıflık belirtisi 43
zekâ 145
zihin: ~ açıklığı 278; ~ eğitimi 58,
72; ~ tutumu 13, 204, 219; ~ yapısı
250; zihnin; ~ dağılması 44; ~in do-
ğal işlemleri 93; ~ gelişmesi 47; ~in
gıdası 66
zihinsel: ~ alışkanlıklar 42; ~ anlam
154; ~ ardışıklık güçleri 65; ~ bece-
ri 95; ~başarı 214; ~ değerler 204;
~ düzenlenme 209; ~ eğitim 69; ~
edimler 90; ~ erteleme 262; ~ etken
120; ~ gelişme 43, 155, 193; ~ giri-
şim 301; ~ işlemler 15; ~ karmaşa
45; ~ merak 109; ~ olmayan sonuç-
lar 126; ~ öneri 127; ~ parlaklık 57;
~ sorumluluk 45, 281; ~ tembellik
92; ~ tembellik 43; ~ tutum 74; ya-
şam 242; ~yetenek 76; ~yetiler 42
zooloji 190, 191, 226
zorluk hissi 58